

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

МАЛЧЫННАРНЫҢ КУЛЬТУРА

ХАНДЫРЫЛГАЗЫ

Хүлээлгениң нүүселдезин хынап тур бис
СӨГЛЭЭН СӨСКЕ ЭЭ БОЛБААН

хуазуасын тодарашаан.
Бу бүтү төстөрлөгүн у-
мында каттыкчыныкын
септеге аякты амаг те-
дугуадагы, чарытын теге-
кестикте согон сөөгүн
бойбай, харында өскө са-
бырлардан хоюудан Шы-
Шак мындай байдал-бы-
тежир арак чо. Ону бари
даалаш, республиканын
«Сельхозтехника» кат-
жымкыныкын коллегия
Кызыл каттыкчыныкын
яварда аяктын тү-
нелги дугаларын кы-
геп, мастерскаянын ая-
лап экиндеринин ая-
гап техника септегесин
плавин алаа-ла куудерин
айтынат. Ам мастерская
ажаапп ийи жазыкча ка-
ларг оргунашар. Оналда
хунау-не ажилууларча
ларуу, олу куудерин шы-
гы контролдар. Септеге
материалдег база мораль-
шанша-маталды калбаа-
ла аяклар. Тозелеттинин
бо практиктин чечмелер
ботандары-биле республи-
канын «Сельхозтехника» ка-
тыжыкыныкын болук сеп-
диалистерин Кызыл кат-
жымкыныкыч чоруктан.
Ам чедир кылдымача ку-
дери дозары, техника со-
тегелзин чаксы хову ажил-
рынын бетинде шынартын
лары каттыкчыныкын ку-
гуза соруулаша ол.

П. ОЛДЫРЕ

МАРЫ ОБЛАСТЬ. Чылыг хуннер нелири билек Турмения-
ның муруну талазының таражылары тарылган кирилген.
Теджен районку Ленин аттыг колхозуңуң механизаторлары
уңелиг мал чими люцерна культуразын тарып турар (ЧУРУК-
ТА). Хевек-биле элчештирип тарыырынга эң таарымчалыг
культураны тарыш шөл 330 гектар болган.
К. ХАЛЛЫЕВТИҢ ФОТОУ.

(СЭТА-ның фотохроникасы).

хүн нэлэгдэн дэвн үлгаш
мидыг эргэлэрн дьна хой
Советтерде четнес ажыгаш
турар. Чамдыг куускомвар
отчегтуг болур чоруктуг
принциптерин үрел, Советтер-
ге болгаш чоңууд мурнунга
отчегтарын чогуур үелеринде
кылбайн баар фактылар ам-
даа бар.

Советтерини огтаннаас-мас

ларда хоюйлу-дурум пропаган-
дазынын түпнели кошкак
бооп турар. Кижылаадыте
ажылынын үзүндө хоюйлу-
дурумиерни чар болганга та-
нымыбыралайын турар. Улут
эвес коллективтерге, аныя-
тар ортузуна бо талазы-биле
лекцияларын ээсш юмчуп
турар.

**СПОРТЧУ
МЕРГЕЖИЛДИ
БЕДИДЕР**

[illegible]

Лигалар таласы-биле боттуг хемчеглерин кошкан ал туралында. Ол ыгышкан чер-теде партия, совет оргaanлар спорт ажылыны кошкан удуртун, боттуг дегинке, дуалалчыны кергусейин келтени база саздарын болган. Спорт секциялары чотур негесиде душтур доктаамал акылдавай турар. Бодуну хероон эки билир, дурулгагылар тренерлер эомон.

Шинидек командаларын болган, мергесилдик спортчуларын белдестер рессубликанын буту хой-нялызизмиз хе-

Республиканың куш-культура болган спорт ажылында четтештерин чыдайткан, ымыяны спортчулардын мережесинде бедирчилек узганган боттуг хыячелерин партия, совет, профсоюз, комсомол, спорт организацациялары партиянын XXIV съездинин шикатирлеринге дүштүр чорудар хүддөгелит.

Чугалашкан айтырып талашы-биле активтве «Тыва даг-
дуру тууга» оргенизиде профком даргазы Л. А. Пантюкина,
ВЛКСМ обкомуну бирги секретары А. А. Ромашов, Алдан-
Маадыр сохостуң хойжу бригадасының бригадери О. Д.
Монгуш, Кызылдың туугуру заводунуң механигы А. И. Ру-
хляков. «Улуг-Хая» сохостуң алымынча комитетинин дар-
газы А. А. Романов.

Душа Кызылга республиканың проффесионалдар активиния турганы болуп бирген.

Айтир туралы ВЛКСМ-тин III пленумунда аякыныма туулаалары болгаш 1973 кылда тууу аякы-агыныны паланы хууза бетида кууседур тууу аякылы топар тургузунга коопсулагын чарышта калбарыр талазы-биле республиканың проффесионалдерини сорулагзыны дугуйында айтирныгы чутаалашкан. Бо талазы-биле илеткеси баппроффуаалдин секретары П. М. Горелов кылган.

Чутаалашкан айтирныгы талазы-биле эвтинке «Тыва дагдуу тууду» ортосинде профком даргазы Л. А. Фангюния, ВЛКСМ обкомуну бирги секретары А. Г. Романов, Алдан-Маадыр совхозтуу хойку бригаданыңың бригадир О. Д. Монгуш, Кызылдың туубу заводуну механыги А. И. Рухалыс, «Уду-Хан» совхозтуу аякының комитетинин дарга И. Н. Шпалама, Талы районунда проффесионалдар комитет даргазы В. Г. Сестакына болгаш оксфорд-да санал берген.

Айтирны аякыныма СЭКИ ТН-ны кажынуу, партия обкомуну бирги секретары С. К. Тока каришкен болгаш чүве чутаалаш.

Айтирны кырыкжылдери чутаалашкан айтирны талазы-биле делтергенге доттаалы хуузең алаң.

ажыр иүүстекен. Хову-Аксының чаа суурунун беким сыннар
же өскөн талазында, аярга иштинде чаа туугуларның хана
лары баы беким эгелзэн. Ууун дыттар, ак-ак хадыңнар ара
зында ол ийи наыт чуртталга бажыңнарынга металлурттар
дагыжылар чурттаар.

БО ЧУРУНТАРДА: Хову-Аксында (СОЛАГАЙ ТАЛАЗЫНДА)
туугужу Мөңгө Иргиттиң бригадазында мурунчы дашчыла
Валентина Бояринцева, Оюн Норжуниаа. (ОҢ ТАЛАЗЫНДА)
Иннокентий Карповтук бригадазында шалыпчы туугужу Ту
лүш Шыырап.

Ош аңгыда, хойнуң хораар чоруунда хей дукт колхоз чидирине чутаагом. 2096 баш хой өлген, 400 баш хой читкен. Хойнуң баш санынын өвүдүзүнин планы база-ла ол чыдаганынын уружу-бизе жүгүттүнгөн. Ош бир хойжу боттарынын колданырында бар хойларынын 12-ден 39 чедир хуузуң хоралың алганы-биле өштөйүр аргажок. Беш кижи төрүүр чүс хойдан чүтүс 26-44 хураган алган.

Хойнуң дугу өзөш болуп турарынын чыдаганын багай сугутарылаа, чермилерле, ажааппаа, уксааткыдыла жыйлыны четпесинде, харым-салга чок чорукта, тускай артектикаларынын ишпей чогуңда деп өтөтүгү хураала санаа берген өштөр чөптүү-бизе шүгүмчүлөш.

— Хойну сугутарбаска аарыччал, чөмгө көвүү багай, сугу өзөш, семирбес, өзөш дук бээр деп биле-тура-ла, сугутарылааи организастааин келген. Бу чылын-ла база ындыг. Суг сөөртүр машиналары сазым алгаш, чүс сөөртүр кылдыр эле дертик алыр-дыр бис. Азы ийи-чангыс суг сөөртүр машиналарынын моторлары урелик, чер четпес

ле тускай машинаны бижыт-гааш, харын-даа чыгыс суг биле малды хандырар херек — деп, бригадирлер С. Чикей И. Данзурун, С. Шимит олау негөөн.

СЭКП обкомунун IX пленумунда доктаалын күсүлсүн өзэлтегил калатте шилдөөн өштөйниң хурукулгазына даа нын, чаа-чаа кижиинери ийлаар хандыкшыдары чүтүдү деп, колхозчулар саналар турдулар. Малчыныярынын аакылынын чингилер, амьдырал-чуртталгазын экижидирле биле калым, амьдактары мал аакылыныче хаара тудурынын бир кол арзыл ол. Өзэлтегил калатте малчыныярга колхоз төвүгү башынаар тудурадыла аңгыда чамдык кыштагаларга база баша жын тудары чугула.

Хойдан алыр продукциянын бол-туеиз аяр болуп турары колхоз даргазы У. Дөмүр-оу илеткелгине демдегелен, өштө чингидиринин төмөчтегилерин турдаргай чутаагалан. Бол-туеизин улаткан чыдаганын аакы чок чарыгдаларын көвүдөининде, мал аакылында машина-техниканы буюрукчулду өвөс аажылап турарында деп илеткелчи демдегелээн.

Колхозтуң хой аажылында бар четтестерин аял алыр-

ышкынның ишек бригадалыга (бригадир С. Шойдак) бир боланын бутмак лезиян 1971 чылда 212 турган болза, эртек чылын 200 килограмм кылдыр кудулаан. Ол ышкыш худ планын күөсүен чадап тургаш-ла, эртек күзүн күрөчөгө саткан хойларны баш буртуугар агарлап албаан. Мындагы аныяллы ээр-хыра-салга чок болгаш ажил-айгыжы эвес чоруктарнын уржу-биле болуп турар чет-пестерин колхоз баштаар чери ооарбайн турары канчан-дашын эвес.

Мал чеминин планын күөсүен алып дэш ажык чок чарыгалдаар удуудер чоруктар кайы хей. Чайын Аныяк-Хөндөргө бажанга хей ситенин сестиргеш, ону дэжип албаан, ычтанаш шүштүзү ач чиген. Кыштагаларда ситен болгаш еске-даа мал чемин төтөгелен, ушу малга чиртип турар. Хей коланнарда коомшалар чогунда мал чечи хара боракыш хораш турар. М. Чаагар-оол, К. Ларий-оол, О. Очур-оол дээн ышкыш хойжуларда мал чечи үстүп, мал чуда агелден. Ол ышкыш малчынар ортузунда зооветеринарияны колхозта кал зоотехник О. Кежик, коз мал ычынч М. Донгак олар коткач чорудуп тура-рындан, малчынарың мерге-жики есейип турар.

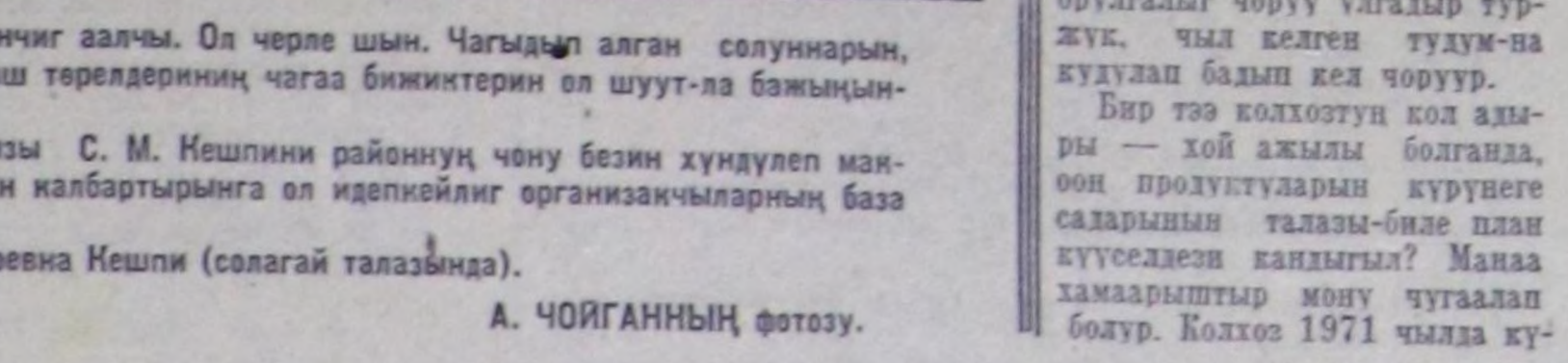
Малчынарга тудуп турар чуртталга бажынаарының болгаш мал кажаазаларының шынары багай болуп турары-

раарын эш-өөр сүмөлээн.

Колхозчуларың хуу малын нитинин малы-биле калы тургузуп турар малчынар эвезиш эвес. Оон уламындан хуу мал семис, шымырак, а нитинин малының кужу арган болтп турар. «Коммунизмге орук» колхозта 1070 мыйыштың бола мал бар болза, а колхозчулар-нын ийез 1400 баш чедип турарын манаа чугаалаарга-ла чүтөвин байлаы билинде бээр.

Колхоз 60 чылын күрөчөгө 234 тонна ээтин, 54 тонна сүтүтү, 32 тонна дүктү сазар. Бо чыл-тоску беш чылдың шиттирген чыл. Иччангаан-да чугаа күрүне мурунда са-са чогуур худазгелерин күөсөй эвеш, а беш чылдың эр-теки ийи чылдыга чедир күө-дильман чугаалары 60 чылын немей күөсүен, үш лакир күженишкенин ажилдаарын колхозчулар азан, колхозтун экономиказын кудур дэш чаа сомутурган баштаар чер боттуп ажалларын чорудар журулд дээрин санал берген-нер сеткил-сагыжынан күөсөй чугааланган. Отбөтүтүр туралын бот-шүтүмчүдөйлүг, органиастыг эрткини «Коммунизмге орук» колхозтун колхозчуларда бажыг тура-сорук, мурунда салынган худазгелерин күөсүен шыдаар аргазар, курдамырлар бар дээрзин баштыкан турар.

В. СЕРЕН-ООЛ,
«Шынар»

Хүлээнгенде — күүседир!

БИСТИН МУРНАКЧЫЛАРЫВЫС СОЦИАЛИСТИГ КҮШ-АЖЫЛДЫН МААДЫРЫ Ю. Н. ЗЮЗИН, РСФСР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНН ДИПУТАДЫ В. Н. МЯКИШЕВ, ИЙГИ АТБ-ДЕ КОМУНИСТИГ КҮШ-АЖЫЛДЫН БРИГАДАЗЫНЫН УДУРТУКЧУЗУ Н. И. ОСИПЕНКО, ЧОЛААЧЫЛАР КОМУНИСТЕР С. К. АК-ОЛ, А. И. БОРЗЕНКО БОЛГАШ ӨСКӨЛӨР-ДАА «БЕШ ХҮННҮН ПЛАНЫН — ДӨРТ ХҮНДЭ» — ДЕП, КЫЙГЫРЫГ-БИЛЕ СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШТЫН ЭГЕЛЕКЧИЛЕРИ БОЛГАННАР. ОЛАРЫН КЫЙГЫРЫН ЭРГЕЛДИН БУГУ-ЛЕ КОЛЛЕКТИВТЕРИ ИЗИБИЛЕ ДЕТКЭЭН.

СЭКП-НИН XXIV СЪЕЗДИНИН ШИИТ-ПЛАНИНДЕ ЧУРТАК АВТОМОБИЛЬ ТРАНСПОРТУН УЛАМ ИЙИ ХӨГЖҮДӨР СОУЛУГАНЫ АЙТЫП, ЧҮК СӨӨРТҮЛГӨСН БОЛГАШ ПАССАЖИР ЧЕДИРИЛГЕНИН КӨҮДӨРИН ОНЗАЛАП АЙТКАН. ОЛ СОУЛУГАНЫ КҮҮСЕДИРЛЕ БУДУРГУЛЕНИН ЭРТЕМГЕ ИДЕСИЛЕН ОРГАНИЗАСТАРЫ, ИШТИН КУРЛАВЫЛАРЫН ДОЛУ АЖЫЛАРЫ НЕГЕТТИНА ТУРАР.

Автомобиль транспорту ажалдакчылары тоску беш чылдын дугузунда чүк сөөртүлгөсүн 1,6 катан улгатырар, күш-ажылдын буудуручууун 48 хуу бедилер ужурут. Бо улуг болгаш харыс салгалыг соулуганы чедишкенин күүседир төлөдө, автотранспорт буудурулгелерин ажалдакчылары бар-ла бүгү курлавырларын дилеп тывар, долузу-биле ажыглаар алаар.

Тыванын транспорт эргелелин автотранспорт, автобүдүрүлгелер коллективтери тоску беш чылдын шийтирилг, үшкү чылдык база-ла бедилер социалист хуулаагы алган, улуг көдүрүлүшкүнүг ажалдан турар. Оларын кол-ла соулуганы республиканын улус ажал-агынын чүк сөөртүлгөсүн негедесин четири-биле хандылары болур. Чүгө дээр, автомобиль-биле чүк сөөртүлгөсү болгаш пассажир дамылаары — Тывада транспорттук кол хевир бооп турары бидилгир.

Ичанагаш улааскы болгаш тус-тус ажалдакчыларын-да, бууду-буудун коллективтерин-да планнарын тодараткан. Оларын амгы үдө күүседип кирилкен.

Республиканын транспорт эргелинин автотранспорт буудурулгелери беш чылдын ий чынынын дугузунда Ак-Довуракка машиналар турар гаражы болгаш автомастерскаяны, Кызылдың бирги, ийги болгаш үшкү автотранспорт буудурулгелеринде гаражтарын, №1 АТБ-де профилары кылып черин, Минусинск АТБ-инде ханы угда алан автомашинаны чылдар черин, Кызылдың тукум-монтаж эргелинде чер казар болгаш чүк көдүрер техниканы септээр мастерскаяны дээш, өске-даа хуула тудуларын кылып дооскан.

Амгы үдө Хову-Аксунда болгаш Кызылда профилаторийлерин болгаш мастерскаяларын тудуу турар. Бо чылын Абазанын, Араданнның болгаш Кызылдың-даа гостиницаларынын девискееринге машиналарны чыгы агар-биле чылдар шугунарны кылып тургузары көдүнгөн. Устунде айткан черлерин ажалдагы кириери болгаш оларын амгы үенин таарымчалыг дериг-херекселери-биле, мергежилдиг кадрлар-биле хандылары — Тыванын автотранспортчуларын мурнунда соулугаларын чедишкенин күүседиринге улуг салдарыг. Чогун-на ичанагаш бистин автотранспорт эргели олча кичээгенин салып турар.

Республиканын ийити ажалдакчы автотранспорт буудурулгелери өрткен чылын алаан каш саныг кожуг-принциптери алган, оларын чүк машиналарынга таарыштыр өдө кылып ажаллаан. Оларын бирээзинин-не чүк сөөртүр хемчээл 5 тоннадан 7 тонна четкен, чүк дүжөр беле сс минута чедир кызырылган. Минусинск станциязындан чүктерин үзүк-сөксөөл чок чүдүрү чорударын экижидер соулуга-биле өргөдөл чери анаа хунуун-не 1,5 ээлчег-биле ажалдаарын организастаан. Ол болгаш өске-даа хемчелерин түнделинде өрткен чылын чүк сөөртүлгөсү 1971 чылды-биле деңгээрге, оон 5 хуу улгаткан. Ийити-биле 1972 чылда пландан ажыр улус ажал-агынын 291 муң тонна чүгүн сөөрткен.

Улетпүрүн, тудугуун болгаш транспорттук ажалдакчыларын 1973 чылдын улус ажал-агы планын хуулаагындан өрте доозары дээш Бүгү-эиле социалист чарыгын калбартып дугуйнда СЭКП ТК-нын, ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинин, ВЦСПС-тин болгаш ВЛКСМ ТК-нын

доктаалыг хары кылдыр Тыванын автотранспорт чүк болгаш пассажирлер сөөртүрүнүн чыл планын хуулаагындан 15 тонна эрте күүсеткен, пландан ажыр 240 муң тонна чүктү сөөртүрүн, 160 муң пассажирлерин дамылаарын хуулаагындан.

Социалист хуулаагы чедишкенин күүседир-биле организаста-техниктиг хемчелер планын ияк ажалдан кылган. Ында ачылган бир автомобильдин хуулаагы ажалдаар шагын 9,6 шак чедирерин, автопаркты ажыглаарынын коэффициентин 0,56 хуу чедирерин, машиналарын чүк сөөртүрүнүн коэффициентин 1,25, автомобильдин шимчээгин үзүндө ажалдагылар коэффициентин 0,65 болгаш автобустарын үзүк-сөксөөл чок шимчээгинин коэффициентин 0,90 хуу чедирерин көргөн. 1973 чылда күш-ажылдын буудуручууун эрткен чылдыгындан 7,5 хуу чедир улгатырар тургаш, сөөртүлгө планын дыка ажыраарын көрүп турар бис. Ол соулуганын автобездилерин, автопринциптери болгаш аар деңгээл чүк сөөртүр автомобильдерин ажаллап тургаш, чедип алыр. Бо чылын Минск заводунун кылганы бирээзи-де 20 тоннаан ап чорутуу автомобильдер Абакан—Кызыл аразыгга чүк сөөртүр өгөтөр. Дыштарын хунерде чүк хуулаагы аларын организастаарындан Абакан—Кызыл аразыгын орунуга автотранспорттук 5 хуу улгатыр деп санап турар бис.

Чүк автотранспортун ажалын улам шапкынчылары-биле бо чылын Абакан—Кызыл болгаш Ак-Довурак—Абаз аразыгын орунуга тускай графикти тургузар, а Кызыл, Чадана болгаш Ак-Довурак хоорайларга автомашиналарын чүк-биле хандылары организастаар, хынаар диспетчер черлерин ажалдаар.

Бо чылдын январдан эгелээр Кызыл хоорайнын ийити автобустарын шимчээгинин, улганышкыларын таарыштыр тургузары-биле пассажирлерин кол-кол орунуга тускай шийтилер турар. Ийити ажалды Ак-Довуракка база кылар, оон түнделинде автопарктын долу ажаллап болгаш пассажирлерин сай-туу тодараттынар.

Бо чылын Чадананын болгаш Минусинсктин автобүдүрүлгелеринин техниктиг хандырылга шугунарны, а Ак-Довурактын, Шагаан-Арыгнын болгаш Кызылдың бирги, ийги, үшкү АТБ-леринге — чазанылга-сесарынын механиктиг хетерин тургузар.

1973 чылдын соулугаларын шийтирлээринге үстүндө айттыганын чүдүлгелеринде ажалдакчыларын чарыг кол черин эдээр. Тыванын автотранспортчулары — чолаачыларын, септелге ажалдакчыларын, инженер-техниктиг ажалдакчыларын болгаш тус-тус бригадаларын, колонналарын, автобүдүрүлгелерин аразында социалист чарыг тодаргай организастаттынар.

Автотранспортчуларын социалист чарыгын эгелекчилери боттарынын созууге ээ бооп, бо чылдын август-сентябрь, харын-даа келир чылдын үлүдүне ажаллап турарын онзаалап демдөгээр херек.

Эргелелдин партия, профсоюз организасталарынын болгаш ажал-агылар удурутукчуларын соулуга — социалист чарыгтын улам калбартып, ону дээштит болдулары, мурнакчыларын дуржулганын калбаа-биле несптередип, материалдыг болгаш моральдыг иди бериникин чөп ажыглаары болур.

Тыванын автотранспортчулары боттарынын курлавырларын долузу-биле ажаллап, социалист чарыгтын калбартын тургаш, тоску беш чылдын шийтирилг үшкү чынынын онзадаларын бүгү көргүзүп талаа-биле долдур болгаш ажыр күүседип шыдаар.

Ф. КРУГОВОЙ,
Тыванын транспорт эргелинин начальнигиниң оралкычы.

ДЕЛЕГЕЙ ХҮННЕРДЕ

ЧАҢГЫС ЭП, СЫРЫЙ КАТТЫЖЫШКЫН

Даштык чурттарынын паралаагы Чехословакиянын ажалчы чонунуң февраль тилгезинин 25 чыл оюн, СЭКП ТК-нын Чингине секретари Л. И. Брежневтиң Чехословакияга найраадыг аян-чорук кылп чоралыгын түндүкчелерин калбаа-биле таамайлаарын үгүлүзүл турар. Л. И. Брежнев биле чехословак удурутукчуларын ужуражышкынын чуретин ханымындан найраадыг эрткен болгаш делегейин чогур өйү келген бүгү айтырылга-биле ЧКП-нин бодалдарынын болгаш ап турар хемчелерин бүрүн чалгыс эптин илерейлел көргөскөн деп, социалист дем каттыжышкыны

га чурттарынын соулугу, өске-даа чурттарынын депшиг паралаагы демдөгөөн. Чехословак паралаагынын маанилдеринде протестарын интернационализмдин принциптеринге үндештирген совет-чехословак акы-дучма найраа харылааларын буудула, бажынын чугаалап турар. Тогузуг февраль тилгезинин 25 чыл оюнун байыраалыг кирир дээш СЭКП ТК-нын Чингине секретари Л. И. Брежневтиң аалдан чоралыг чүгө Чехословакияда бистере эвес, харын делегейге хамаарышкан эч чугула удурутукчулар болушун болган. Ол аян-чорук бистин акы-дучма партиялыгын аразында кады ажалдакчыла

нын, социалист дем каттыжышкынын, делегейин коммунист шимчээшкенин чалгыс эпни бажылаарын херээге чугула ужурулаагы кады ажалдакчылаагын дүргөн болгаш чедип кирир бажынын турарын көргөскөн деп, «Руде право» солун бижээ.

Прагага хой чон чыгып, коммунисттерин «Интернационал» гимнин бүтүрүп алааны-биле доозуган хуу байыраа тилгезин февральдын 25 чыл мурнука ийи орундан бистин удурустуң каян-ла чалдыр бажынын даштыжышкы болган деп, «Прага» солун демдөгөөн. (СЭТА).

Быжыккан найырал

Москвага 1921 чылдын февраль 28-те Советтерин ажал Республикасы биле Афганистан аразында найырал дугуйында керээге ат салган. Ол керээ ийи кожа курвонун аразында чогун-на чарылаааларын эгелей салган. Афганистанын хосталга шимчээшкенин удурутукчуларга байыр чедирген чагаалыг В. И. Ленин мында бижээ: «Импералисттер эри Россия монго артын чиккен, ичанагаш хуудуугу Афган курвонун согу талааг каян болган чар, Совет Россия найырадыг болган акы-дучма дууламчы нүгүрээр хоун Чөөн чүктүң буу удурустуң чагай чоругу дээш хуудуугу Афган курвонун кезеде эч акы ончугу болур».

Уластар аразынын харылааларыга чар-чаа принциптер: дөң өргө, хуудуулури, ийитин херектерин холгаарлашпазы, чагай кожа-хелбээ догунаары болгаш бот-бодуу ажалыг дем каттыжышкыны ол керээде илерейлетиң. Ук керээ ийи чалгаш төөгүдүг ужурулаагы. Ол принциптерин чогумчалы болгаш амьдалыга күштү оон бээр эрткен чартык чус чылдын дугузунда бүрүн буудурулгелерин илерээр. Мурнуу талааг кожа-хелбээ бистин кады ажалдакчылаагы хой талааг болгаш экономика, културалыг эч калбак адырларыга хамаарылаагы. ССРЭ-ин дууламчылы

биле Афганистанга 60 ажал улетпүр объектиг ажаллаагы кирир ийиңке тудуу турар. Афганистанын согу талаа-зыга чедө бөөр, оон удууу Индикун сында шаптаралааалыг Салаат артты эртер оруку чоргааралдыг көргүзөр. Ону афган орукчулар солет тускай эртемилерин дуула-биле тудуу тургулаа. Ажалбар Асуан ажаллаагы, алдылаар — Билей ажаллаагы чоргааралыг болгай. Афганнар Салаат артты эртер оруку боттарынын национал чоргааралдыг үнээр.

Афганистан Совет Эмилелдине болуудуң чаагында баранарын садар. Афганистанын даштык чурттарга садар бүгү бараанарынын 37 хуула ажалын Совет Эмилел садып алыр. Олар хөөн, дүк, хөм, каракул, хевистер, нотаа аймаа, чимистер болган чар-да өскөлөр болур. Ол туртта буудуру турар бүгү хөөнүн үштүң ийи кезин болгаш дүктүң 80 хууула садып алыр турар бис. 1970 чылда Афганистан биске 9 миллиард кубометр бойдуу газын берген, миллиарда 1985 чылга чедир 57 миллиард кубометр бойдуу газын бээр.

Афганнар Совет Эмилелдине найырадыг болгаш дем каттыжышкынын бидин-биле үнелер турар.

А. ПТЕРОВ,
(СЭТА-нын корр.).

КАБУЛ.

ДЕЛЕГЕЙ КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

ПАРИЖ. (СЭТА-нын тускай корреспондентин даштык) Вьетнам талаа-биле делегей конференциясы Парижге февраль 26-да Клебер кудумчуунда Делегей шуугаларын бажында ажаллап эгелээр. Анаа Совет Эмилелдин, Франциянын, АКШ-тын, Англиянын, КСР-ун, ВДР-ун, Мунуру Вьетнам Республикасы, Вьетнам Республикасы, Венгриянын, Польшанын, Канаданын, Индонезиянын даштык херектер министрлерин баштаган төлөөлери кирир турар. Конференцияда КНО-нун чингине секретари М. Вальдайн келер.

Конференцияны Канаданын даштык херектер министри М. Шарп ажаллап. Конференцияны киришкелерин Франциянын даштык херектер министри М. Шуман байыр чедирин чүгө чугаалап. Клебер кудумчуунда Делегей шуугаларын бажында ажаллап Вьетнам айттыгын таарыштыр талаа-биле чугаалажышкынын 1968 чылда бээр эрттир келген болган бо чылын Вьетнамга дайыны өскөдир болгаш тайбынын катан тургузар дугуйында дугурулууга январь 27-де ат салган болгай деп, М. Шуман демдөгөөн.

Эгелээр конференцияны чедишкенин болур деп ядген турарын чугаалап, М. Шуман ону бүгү делегейин удурутарын куузел-бодалары-биле дүжүр ийиң деп демдөгөөн.

Дерзии үлгедиглер

ХАНОЙ. (СЭТА-нын корреспондентин А. Минеев даштык) Ханоига паралаагы конференция болган. МВР-ин Револостуг тур чазаның ВДР-де тускай төлөө черин удурутукчуларын хуулаагы күүседип турар Нгуен Фу Соай ол паралаагы конференцияга делегей кылган. Сайгон талаа Вьетнамга дайыны өскөдир болгаш тайбынын катан тургузар дугуйында дугурулууга калбаа-биле несптередип, материалдыг болгаш моральдыг иди бериникин чөп ажыглаары болур.

Сайгон администрация дорт талааг каттышкан периг комиссияга МВР-ин Револостуг тур чазаның болгаш ВДР-ин төлөөлери ажалдакчылаагы шаптыгыг чүгү-бүр каярлаашкынын

ны кылып турар. Төлөө бөлүгтеринин кеңигүнеринин хостуг аргылаагы кылды ажал чок, оларын аян-чөм проиндуктуларын алыр үзүткөш турар. Чижээ, Хюэе ол төлөө бөлүгтеринин кеңигүнеринин үш хуу дугурулаа улаштыр чөк бербей келген.

Февралдык 19-та ВДР-ин Митхода шериг төлөө черин турар девискеерин боолап. Төлөө черинин бажында каян-даа ок дегген.

Февраль 25-те хуулаанар ВДР-ин шериг төлөөлери турар бажындаа халдаан. Төлөө кеңигүнери 5 офицер балгалган деп, Нгуен Фу Соай айткан.

ССРЭ биле Венгриянын акы-дучма найырагы културага хамаарышкан хой талааг совет-венг кады ажалдакчылаагы үр-түндүгүг хөгжүлү турарында илерей турар. ЧУРКУТА: венг оңуктеринин аалчызы — Ленинградтыг Горький аттыг Улуттук театрынын кол режиссеру Г. А. Товстоногов (солгай талаа). Будапештин национал театрыга шим бедилелерин эгелээр ону илерейлел көрүп турарындан дур. «Ревизор» деп шийиң мында ол тургузуу турар. МТИ — СЭТА-нын фотоу.

«ЭЛЕГЕС» совхоз республикада уксаалыг хой өстүрүп турар хоочун, улуг ажал-агы. Бо уудаа бис ол ажал-агынын хойжуларын ажал-херез сонууга чедө бердвис. Совхозтук селеционер-зоотехник Хертек Чам биске сумелди-дир:

— Силерин мен совхозтук терин хойжууна чедире берейн, хантар бис бе?
— Ичанамай канчаар! — деп амьрай бердвис. — Кайызы боор ол?

— Ховалыг Дырттык. Чүгө мал кадарып келген стажы бейи 25 чыл! Шыраак аа — дээш, чүгү дээр эвес дээш, зоотехник бисче көрүп алган олар он. Оон уламчылаагы: — үр ажаллаан болгаш, арга-дуржулаагы-даа шыраак эш. Оон-биле хөөрежир болуунара, солун-на...

Ховуун оруун хат хөртүктөп каапкан. «Газин» кара күш-биле хөөлөдип олар. Чамдык черлерге «бурый»-даа бергилээр мындыг. Кырланарын пат эдөөгө кеддвис. Ак-на далайлап каан черлер көстү берди. Селеционер-зоотехник бисти оожуктуруду:

— Ам ирак эвес, даргалар. Бо далайлап каан олар Ховалыг Дырттыктың-дыр. Оон хойлары көстү бээр боор.

ЧАҢГЫС кырланын ажыр «чүткүдү» кээрине, шынап-ла оларда хойлар көстүп келди. Кадарыч даягынынын тудуп алган, далайлаан диликтин бир уюнда бараадап турар.

Хойжу-биле бистин чугаагыс далайлаашкындан өгеледи. — Бо харын далайлаава болза, хой от тывар ужуу чок — деп, хоочун хойжу Ховалыг Халевич тайлырлады. — Баш улур, чер-чери-биле өндөр далайлап каантар болза, база-ла хөржөк. Чүгө дээр, далайлаан черин хары мырнай дошталдыр дошуп каар. Хойун дааны тастаар чорук он болур. Ичанагаш колан хойун хуңде өлтөөр черин ол-ла хуу улур далайлаадып тур мен.

Далайлап каан черин кадар ойдун хойлар «испиктеп» туралар. Малчынын хоочун күш-чамы-даа шыраак болду. Хой чылдарда ажаллаан дуржулгалар, «бодуну ажалыгга кызымак, шугуру дээрси оон-на илен-дир».

Хойжу үзүп дайыгын калыг хөртүк харже кири шанчип каат, чугаагын уламчылаагы:

МАЛ АЖЫЛЫ — ШАЛЫПЧЫ ФРОНТ

ООН СТАЖЫ ЧЭЭРБИ БЕШ ЧЫЛ

— Болаа-мынчаар дөрт кодан хойга хар далайлап турар тракторист Иван Холшин кызымак-ла эр-дир. Трактору-даа тура дүшпөс, боду-даа могап-турба. Биске улуг-ла дуза чедирип тур. Оон башка бо кыш берге-дир. Күженишкенин ажалдаава болза, хөржөк. — Ховалыг Халевич чугаагын соксак каат, хойларын өргөй көргүлөдү. Оон биске сндалдайдыр: — Аалым мыа мында-ла болгай, анаа барып, ийиң шайдан аарган олура, хөөрежир бис бе? Соок черге турган херээ бар деп бе. Балжаа-хоразы-даа сонуугагар ооргой силер.

ХОЙЖУНУҢ кыптаа. Улегеринг жазга. Оон алаадаа өдөөн чар каатарган. Ишти дегем, чымыг, курга, артында аргы-сылыг. Хураганнар доруктур чымыг кажазы аны кылган. Мал чемин четири-биле эккен каан.

Коданын сонуугагар көргөш, оон соонда малчынын чуртап олура бажынынга бардымыс. Бажынын ишти чымыг, чымык, шевегин-даа.

— Хойларың чар-ла оолдан өгеледи — деп, Ховалыг Халевич шайын аартамышап, чугаалап өгеледи. — Аалым-зында 54 хой төрөөн. Хураганары оон дөрт баш хой болду. — Бүгү хураганарын чүгө ийи бодулар өстүрүп доруктур силер бе? — деп оон айтырдымыс.

— Массалыг оолдаашкыны өгөдөөргө, совхозтан сакманчиктерин чорутуп бээр чүгө. Оон башка, бо кады-биле бис ийи кайын күш чедер деп бис.

— Сакманчиктерин чорутуп бээр бис — деп, зоотехник Хертек Чам хойжуга улаштыр чугаалады. — Кызылдын кездө ажал-агыг техникумунда студенттер бистин совхозка практикалап келир. Оларын чамдызын бо коданче база чорудар бис.

— Бо шийтирилг чылда планынар кандыгыл?

— Хуулаагы чийк эвес — деп, хойжу харылаады. — Эрткен чылын хураганнар хуулаап алган, оларын баш дүргүндө 4,2 кг дүктү алган мен. Тогуздарым бо чылын баш дүгээр оолдар. Дүгүн хойнуң төлүн менди алыр берге дээрси малчын бүрүзүңе бидилгир. Ичанагаш мен тогуздарын төлүн чус хуу алыр деп шийтирилел алган мындыг мен.

— 100-тен 100-тү алыр ышкажым?

— Харын-даа 100-тен 102-ни алыр деп аазан мен. Бүгү чон чарыш-маргылаагы, хайнышкынын ажаллап турар мындыг шийтирилг чылда оон эвешти ап болба. Дүктү баш дүргүндө 4,5 кг-ны алыр. Хуулаагы менди. Чарышка совхозтун шыраак малчыны Танаа-Херелди кийгирдим.

МАЛЧЫН-БИЛЕ чугаалажы олар аравыста, малчынын шалын чедир берип чорутуу кассир Александр Весегов болгаш автолавка чылаачым Александр Куржаков олар база чедип келдилер.

